

Svenska Canada-Tidningen

The Swedish Canada News

ARG. (Year) 26.

LÖSNUMMER 5 CENTS.

WINNIPEG, MANITOBA, TORSDAGEN DEN 24 OKTOBER, 1918.

No. 43

VASAORDEN AV AMERIKA

Några upplysningar om denna svenskarnes största fraterella förening å denna kontinent

FÖR SVENSKA CANADA-TIDNINGEN AV JOHN E. LIDHOLM

På grund av intresse som ovan nämnda organisation under de senare åren väckt även i Canada, och för att sprida kännedom om dess fästnings- och humanitära syften, har jag härmed velat för denna tidnings läsare framlägga några upplysningar, som kunna vara av den nivarande ställningen påfallande. En institution, som har livskraft och som vinner tillslutning, kan också påräkna, att möta motstånd från olika håll.

Chas Bruzell, District Master for Central Canada No 16

Vasa-Orden utgör i detta fall intet undantag från regeln och har därför alltsedan den började sin verksamhet i Canada fått bekämpa en del avundsjukt motstånd från olika håll.

Helt nyligen hava mer eller mindre förtäckt oroliga anfall kommit från ett litet, där det högtjutit proklamations samling, samarbete, liftnings, ideal, kultur etc. "Consistency, Thou art a Jewel" heter det. Huru samling och samarbete bland landsmännen i Canada kunna beföras genom dylika snappan-metoder är svårt för den oinvigde att begripa, icke kan det väl tillhöra de högre gradernas mysterier i det ordenssamfund, som har tagit "tro, hopp och kärlek" som sitt lösenord. Nej, det är nog ett uttryck av den kungliga svenska avundsjukan, vilken föla å komma em till studiercirklar och gradtempel lyckats bota.

Men nog härom. Vasaorden söker ej strid och splittning. Dess mål är att styrka och upplysa, ej att kullkasta och nedriva. Därför söka vi ej strid med någon annan svensk institution. Allt redligt arbete, som går ut på att samla landsmännen och

John E. Lidholm, Vice District Master for Central Canada No 16

främja deras intellektuella, sedliga eller materiella välfärd är berättigt, och vi önska att på vad sätt vi kunna samarbeta i allt gott verk. Vi lämna sedan åt landsmännen själva att döma om vårt arbete är berättigt eller ej.

Jag utgår från den ståndpunkten att Vasaorden existens är fullt berättigt. Jag påstår att frukterna av dess verksamhet äro sådana, att vi med berättigt tillfredsställelse kunna jämföra dem med vad som åstadkommit av äldre och mera pretentiösa organisationer. För att bevisa detta och för att giva allmänheten ett tillfälle att se på vilka grunder jag baserar mina påståenden, skall jag här nedan kortfattat behandla Vasaorden verksamhet i dess olika grenar, dess syftsmål och dess arbetsmetoder.

Den del av Vasaorden verksamhet, som ådrager sig största uppmärksamheten, ämnas bland annat ordens stända, är väl den ekonomiska. Genom denna gren har orden varit lycklig nog att kunna lindra nöd och lindra bistånd åt sina medlemmar, genom utbetalandet av sjuk- och begravningshjälper. Orden betalar nämligen vid inträffade sjukdomsfall en viss summa per vecka. Denna summa varierar i olika loger, men är i medeltal en 7 å 10 dollars per vecka. Begravningshjälpen är \$100.00. Vi förstå ju att för en del logemedlemmar kan denna summa ej vara av större betydelse, men å andra sidan finnas många, många för vilka denna summa varit till största hjälp och välsignelse. Avgifterna äro i regel mycket låga, men administrationskostnaden är ett minimum, och därför har det varit möjligt för de flesta loger att samla en större eller mindre reservfond, som av lätt förklarliga skäl måste vara av största betydelse för ordens bestånd. Nedanstående utdrag, som är från en officiell rapport, tygen publicerad, torde vara av intresse:

"Storlogen räknade den 1 jan 1918 i kontanta tillgångar \$265,394.20, en ökning av \$45,484.99 sedan föregående år. Under året 1917 hade utbetalats en summa av \$139,625.54 i sjukhjälp och \$27,977.06 i begravningshjälper. Sedan orden organiserades har den utbetalat i sjuk- och begravningshjälper den världiga summan av inalles \$1,128,422.22".

Dessa siffror tala för sig själva, och med dem för ögonen är det dum-

Alfred Egnell, Sekreterare for Central Canada No 16

dristigt framkomma med den anklagelsen att ordens verksamhet ej är berättigad.

Men den ekonomiska sidan är ej den enda i dess verksamhet. En andra sida är den nationella. Om detta syftsmål har en liten broschyr, som central Canadas distriktsloge publicerat, följande att säga: "Utom den ekonomiska sidan har orden även som mål att söka ena och samla moder Sveas söner och döttrar här i detta land och därigenom hjälpa till att rädda från förintelse vårt fäderneärvda språk och vår svenska odling, ett mål som vi tro är önskvärdt och berättigt".

Detta mål hava vi gemensamt med flera andra organisationer, och undertecknad, som under en tjugofem år tämligen noga följt med svenska föreningsverksamheten här i Canada och i Förenta Staterna, är för sin egen del övertygad om att Vasaorden väl hävdat sitt existensberättigande.

(Forts. å sid 5.)

ONKEL SAM ÄR KASSOR

Den amerikanska regeringen beviljade i måndags ett nytt lån på \$200,000,000 till Italien och \$100,000,000 till Frankrike. Onkel Sam har hittills lånat 7,520,470,000 dollars till sina allierade.

UTREDNING RÖRANDE LUTHERSKA KYRKAN

Svenska ministern i Washington har till k. m. överlämnat en framställning från pastor Theo. Hansson i Iowa i Amerika om, att teologiska fakulteten vid universitetet i Uppsala måtte av svenska regeringen erhålla uppdrag att med anledning av reformations 400-årsminne företaga en utredning rörande lutherska kyrkan. K. m. har inforfrat yttrande från universitetkanslern.

Österrike för sent säger presidenten

Förenta staterna kan icke längre erkänna en österriksk federation som fredsbasis

Böhmen blir självständigt

Checho-slovakerna överraska sin frihetsförklaring till president Wilson

Anbudet om omskapandet av Österrike-Ungern med löfte om självstyrelse och ett österrikskt förbund kom för sent. Det är huvudsakligen av president Wilsons svar på den österrikska fredsoften, och man finner ytterligare bevis på att habsburgernas checho-slovakernas "frihetsförklaring", varit dessa proklamerat en checho-slovakisk demokrati och vägra att utgöra en del av Österrike. De allierades segrar — mena de — säkerställa planens genomförande. De checho-slovakiska ledarna säga, att begynnelsen till slutet kommit för Österrike-Ungern. Ett dubbelspel ser man i kejsar Karls kungörelse, att han vill bilda ett förbund av österrikska nationaliteter, ett förslag, som icke överensstämmer med president Wilsons princip, som går ut på fullständig frihet för undertryckta nationaliteter, och som Österrike i sin sista not påstod sig antaga.

Checho-slovakernas frihetsförklaring överlämnades till president Wilson endast några få timmar efter det presstelegrammen brakt underrättelse om kejsar Karls manifest. Checho-slovakernas förklaring upptäckta i Washington som bevis för att Österrike undertryckt nationer icke önska något mindre än fullständig oavhängighet. Förklaringen, som var undertecknad av prof. T. G. Masaryk, statsminister för den provisoriska checho-slovakiska regeringen, hänvisar på ett förbund av de mindre central-europeiska nationerna, sedan de sluttit sig lösa från Österrike.

Checho-slovakerna i Österrike-Ungern utgöra 8,000,000; säga deras representanter i Washington. Genom att sluta ett försvarsförbund med Österrike-Ungern mot turkarna följande hundra år sedan, blevo checho-slovakerna i Böhmen, Mähren och Schlesien offer för habsburgerna. Förklaringen riktar allvarliga anklagelser mot habsburgerna och antyder de ideal för demokrati, som äro nedlagda i den amerikanska frihetsförklaringen. Bildandet av en checho-slovakisk demokrati är påtänkt. Denna stål skall giva religionsfrihet, yttradsfrihet, pressfrihet etc.; kyrka och stat skiljas. Vidare blir det allmän rösträtt för män och kvinnor, representation till skydd för de nationella minoriteterna med en ansvarigt parlamentarisk regering, initiativ och referendum samt till i stället för en ständad härj. Den skuld, som Österrike hade före kriget, kommer att övertagas. Men krigsskulden skall övertagas av dem, som ådragit den. De stora riddens skola, enligt förklaringen, bli öppnade för kolonisation. Öppen diplomati skall införas.

Det antages, att president Wilson genom att neka att tala om fred, till dessa nationalistiska aspirationer blivit godkända av kejsar Karl, skall få frihetsfaktikan att flammas upp i dubbelmarknaden, medförande dess fullständiga upplösning.

AVANCERA UTMED ONEGA
Amerikaner och ryssar avancerade i söndags 7 mil utmed floden Onega.

En solstråles tyngd

Utslaget på en ljusstråle

Man kan nu väga det tryck ljusstrålar utöva på en yta. Det är, som i en kort notis förut omtalats, docenten vid Göteborgs högskola Hans Pettersson, som lyckats lösa detta problem. Han har nämligen konstruerat en väg, som ger utslag för ett miljondels milligram. I vissa fall har man t. o. m. kunnat få slag för ett fyra miljondels milligram. På hittills använda vägsystem har man ej lyckats uppväga mindre tyngder än ett par hundra tusendels milligram.

Den nya vägen, med den av dr Ragnar Strömberg förbitrade upphängningsmetoden, är ett i stället framåt i de vetenskapliga vägnans utveckling.

Efter att ha provat platina valde upptäckaren ren kvarts till både ballasterna och upphängningsstrådarna. Detta visade sig emellertid allt för kort. Sedermera har dr Ragnar Strömberg förbitrat denna upphängningsanordning på ett ytterst sinnrikt sätt och förenklat vägbalansen. De förutvarande fasta kvartsstrådar ha gjorts lösa och flyttbara, där borras små koniska hål. Upphängningsstråden har i sin ena ände en liten kon, som passerar in i hålen i ballastkonstruktionen. Tråden kan sålunda dragas ut till önskad längd och lämpligt tjocklek och sedan passas in på sin plats. Vid flyttning av vägen antagas de omtaliga trådarna och förvaras för sig.

Den tunga som på en vanlig väg placeras visa utslaget på skalan är här ersatt med en ljusstråle, för att undvika det motstånd i balansens svängningar en vanlig tunga skulle göra, hur fin den än vore. För det ändamålet är en liten spegel fäst på den kombon upphängda vägnans ena sidostycke. På det andra stycket sitter som motivik en liten skruv. Genom denna kan vägnas svängningsrikt regleras enligt samma metod, som punktens flyttning hos en pendel reglerar dess svängningar.

Man är sysselsatt med att vidare utveckla vägen fram till en känsligt hejv i en tiomiljondels milligram. Med ett så känsligt instrument skulle den moderna hypotesen om energins vikt kunna lösas.

VINTER I YUKON

Navigationen på Yukon river har slutat för året. De sista ångarna från Dawson och Lower Yukon ha nått White Horse, där de gått i vinterkvarter.

SOMMARTIDEN ÖVER

Från Ottawa meddelades i fredags, att söndagen den 27 oktober antagligen blir den sista dagen för sommartid. Denna gåt kl. 2 e. m. skola alla klockor flyttas tillbaka en timme.

VATIKANEN VÄDJAR TILL TYSKANLAND

Från Rom meddelades, att vatikanen riktar en vädjan till prins Maximilian, den tyske rikskanslern, att tyskarna avhålla sig från att odelägga och bränna dessa delar av Belgien, genom vilka de retirera. Ett svar gavs åven den 13 okt., att den tyska generalstaben givit kategoriska instruktioner, att alla platser skola bevaras och respekteras på alla möjliga sätt. Den påvliga representanten i München har senare erhållit underrättelse, att Lille och andra platser inom operationszonen hade skönats så länge som möjligt av de tyska arméerna.

Generalstrejk hotar över hela Canada

Generalstrejk förberedes och en följd av regeringsförordningen mot strejker

Ivens om förordningen

I Calgary stå fem arbetare tilltalade för att olagligt ha gått ut på strejk

När tidningen går i press meddelas, att "freight handlaren" strejk vid C. P. R. i tisdags eftermiddag blev avbläst. Fredsvillkoren äro, att alla arbetare återgå sina platser, med undantag av 25 i Calgary, vilkas fall särskilt skola undersåkas.

Regeringsförordningen mot strejker, som utfärdades den 1 oktober, hotar att åstadkomma en allmän generalstrejk över hela Canada. Förordningen har väckt den allra största härm i arbetarkretsar, och man synes vara beslutet att icke giva sig, förän den synes man vara lika fast beslutet att enforcera förordningen. En av ministerråden har till och med sagt, att han kommer att avvå, om förordningen icke enforceras.

Trades and Labor council i Winnipeg beslut i lördags att anställa en rostning bland fackföreningarna om generalstrejk som protest mot förordningen. Röstslaget började i lördags att utdelas, men torde icke resultera i en rostning, om icke förän mot slutet av veckan. Om man får döma av den stämning, som råder inom arbetarkretsar i n över hela Canada, torde en generalstrejk icke kunna undvikas. Arbetarna äro tydligen beslutna att hellre gå i fängelse och bli insatta i armén, än att underkastas så denna regeringsförordning, som hotar den industriella friheten i landet.

I en intervju med pastor W. Ivens, redaktör för Western Labor News, som återgavs i Manitoba Free Press i måndags, sade mr Ivens:

"Då senator Robertson vid föregående tillfällen var här, uttalade han som sin uppfattning, att om någon sin rätt att strejka försökades arbetarna, måste hela organisationen kämpa för sin existens. Arbetarna äro av samma uppfattning. Rätten att strejka betyder för arbetaren, vad rätten att gå i krig betyder för nationen. Nationen kastar sig icke utan vidare i krig och icke arbetarna utan orsak i strejk. Arbetaren lider alltid mer än arbetsgivaren av strejker. Men arbetaren kan icke under några omständigheter uppväga denna rätt förän en effektiv metod, som ersätter

REVOLUTION I BULGARIEN?

I tisdags meddelades från Köpenhamn, att revolution utbrutit i Bulgarien. Strider utkämpas på Sofias gator mellan arbetare och trupper 3000 människor ha blivit dödade.

DEMOKRATISEREN I TYSKANLAND

Enligt telegram från Köpenhamn i förra veckan, har den "konservativa fraktionen i den preussiska riksdagen antagit en resolution, varj säger, att den icke ämnar motsätta sig röst-rättsreformen i Preussen. I resolutionen heter det, att de konservativa icke anse, att en dylik reform är till nytta för folket, men att de icke i dessa tider, då enighet kräves, vilja öppna sig i inrikes affärer.

Stackars Finland!

Protester från Sverige

De korrupta valet av en tysk kung i onsdags, då de finska reaktionärerna funno ett jobb för prins Friedrich Karl av Hessen, skall enligt min uppfattning av finska affärer bli löslöst, skriver den amerikanske korrespondenten Bassett Digby i ett telegram från Stockholm av den 16 oktober. I alla händelser är det problematiskt, om någon kung någonstans kommer att sitta på Finlands tron. Infor världens nationers tribunal skall säkerligen det finska folket väja om republik.

De reaktionäre skötte så detta val att de arresterade nästan alla socialdemokratiska landtagsmän och höllo dem i fängelse. De övriga utelot de från valet genom hot om landsförvisning och fängelse, om de gingo till landtagen för att utöva sitt konstitutionella privilegium att registrera det finska folkets röst. Även då rostade två femtedelar av endast hälften av landtagens medlemmar mot import av reaktionär tyshakt.

"Just i detta ögonblick", säger Hjalmar Branting, "ha Finlands reaktionärer med blind envishet valt i sitt hörn av världen en tysk kung, sedan två tyska prinsar icke vågade låta välja sig till den nya, men redan yacklande tronen. En tredje prins kom man över i prins Friedrich Karl av Hessen, vilken de reaktionärer skyndade att välja, innan han hann ångra sig. Hela affären är en grotesk fars, spelad av en trupp landsortaktörer infor en förblivet folk, som icke ha en aning om de världiga förändringar, som nu gå genom världen, och som icke förstå, att detta dilliga skämt att välja en kung i dessa tider mot en klar majoritet av folket måste kompromettera hela landets ställning i världens ögon. Finlandas öde skall avörras först då det finska folket självt åter kan tala bland de fria nationerna."

Underrättelser från Tyskland giva vid handen, att det finnes en snabb växande demokratisk tendens där i opposition mot att prins Friedrich tagen den finska tronen. Tidningar som Berliner Tageblatt ha fått i uppdrag att säga, att detta är en ren finsk infärr, med vilken Tyskland, såsom varande endast en åskådare, icke har något att skaffa. Berlin Bourse Courier säger emellertid:

"I nuvarande stund, i betraktande av den allmänna situationen, skall det bli förligt för oss, om en tysk prins beger sig till Finland och bestiger dess tron. På det påståendet, att situationen uppstått till följd av vår intervention i Finland, måste vi giva det kategoriska svaret, att det är ett förligt steg, och att våra intressen måste gå före de finska intressena."

Tecken saknas icke att de skandinaviska ländernas varma demokratiska sympati för den finska demokratin guer mer är stigande. Den reaktionära finska domstolen i Helsingfors dömdo till döden M. Jalos, en framstående järnvägskonduktör, välkänd bland svenskarna som en politiskt progressiv man. De svenska järnvägsmäns fackförening, med vilken de danska och norska fackföreningarna äro förenade, sände en protest till Helsingfors, ehuru legationen i Stockholm först vägrade att diplomatiskt överföra den. I protesten begärdes, att domen upphävdes. Det brott, hr Jalos dömdes för, bestod i att han sympatiserat med de finska revolutionärerna i väras. Om domen verkställes, hota de svenska järnvägsmännen att förklara bojkott mot de finska järnvägar, vägra transport av passagerare eller frakt, avsedd för Finland, och vidtaga andra åtgärder. De skola troligen även söka förnå ejsmäns fackförening att förena sig med dem och stoppa all transport till Finland.

KLÄDER ÄRO DYRA I ÖSTERRIKE

Enligt "Krepcovski Liaty", skräddarnas organ i dubbelmarknaden, kostar en kostym manskläder mellan 200 och 300 dollars och en fruntimmerskostym mellan 300 och 400 dollars.

NOTABELT DÖDSFALL

Sir Evariste Leblanc, Quebecs guvernör, avled i fredags i sitt hem i Quebec efter en längre tids sjukdom. Han var född 1854 och blev 1915 utnämnd till provinns Quebecs guvernör.

UTNÄMNINGAR VID C. N. R.

M. H. MacLeod, som i flere år varit manager för C. N. R:s linjer väster om Port Arthur, har blivit utnämnd till vicepresident för Canadian Northern railway system. A. E. Warren har blivit utnämnd till general manager för de västra linjerna.

Segertag i Belgien för de allierade

Ostende, Brugge och andra städer i Belgien ha återerövrats av de allierade

Kung Albert intägar

Det tyska motståndet på västfronten blir större, men de allierade avancera likväl

Torsdagen den 12 oktober. — Tyskarna ha börjat en reträtt i stor skala från norra Belgien. Franskt kavalleri påkallas Thielt, sju mil från Ghent-Bruges kanalens stränder. Kanalen själv är endast tio mil från Hollandens grans. Så hastigt retirerar fienden, att fransmän, briter och belgare fallitändigt forlorat beroringen med honom. Belgarna, avancerande över Thourout Brugge och Thourout Ostende vägnarna, ha slagit tyskarna, som hastigt retirera. Britterna påkallas Quensoy utmed Lys. Bland påskern, som tagits, märkas Keyon, Calchem och Ardoys. De amerikanska trupperna togo i går staden Granpre på norra stranden av floden Aire, norr om skogen Argonne. General Debeneyts trupper övergingo i går floden Oise vid Chogy, tre mil norr om dess inflöde i floden Serre. De brittiska trupperna mellan Douai och Lille ha haft ytterligare framgångar utmed fronten och drivit sina linjer till inom två och en halv mil söder och tre och en kvarts mil väster om Lille. — Nordväst om Sissoni i Champagne ha fransmännen tagit staden Notre Dame De Liesse och väster om Granpre ha de tagit vin Talma. De ha även tagit Acy-Romance i utkanterna av Rebol. Brittiskt kavalleri har tagit Tripoli, 45 mil norr om Belcourt och Homs. 25 mil norr om Basmaskus. — Franska trupper hava illårat i staden Pirot i Serbien, 12 mil från den bulgariska fronten.

Fredagen den 18 oktober. — Tyskarna ha under belgiskt tryck givit vika på hela fronten i Flandern. Belgiska styrkor ha intagit i Ostende och nätt linjen Cudenburg-Zeebrughe-Ruderveerde. Konung Albert och drottning Elizabeth deltog i infäget. Ostende har som bekant varit i tyskarnes händer nära fyra år. Brittiska trupper intogo i går Douai efter att ha slagit fiendens motstånd på linjen Heute-Deule-kanalen. Och den femte brittiska armén har intagit Lille. Belgiska trupper har tagit Brugge och belgiskt kavalleri uppgives ha genomträngt Thielt. Intagandet av Coutrai och den praktiska utrymningen av

(Forts. å sid 4.)

NY GUVERNÖR I QUEBEC

Sir Charles Fitzpatrick har avgått som chief justice av Supreme Court of Canada och har utnämns till guvernör i Quebec att efterträda framtidne Sir Evariste Leblanc. Sir Louis Davies har utnämns till chief justice efter Sir Fitzpatrick.

SMYRNA GER SIG

Sandebad från Rahall Bey, guvernör för Smyrna, ha anslut till Athen för att underhandla om underkastelse för denna turkiska provins, meddelades från Athen i fredags.

ENVOYEN WRANGL FAR "ILLIS QUORUM"

Svenske ministern i London, greve A. M. H. Wrangel har hedrats med medaljen av guld i 12 te storleken med inskrift "Illis quorum meruere labores."

WESTERN CLARION UNDERTRYCKT

Western Clarion, det canadensiska socialistpartiets officiella organ, utgiven i Vancouver, B. C., blev förra veckan undertryckt av dominikanregeringen. Western Clarion har i allmänhet hållit sig på ett ganska högt och vetenskapligt plan. Dess undertryckande kan gissningsvis ha föranlett av dess i okt. nummer, varj bolsjevikregeringens konstitution samt en artikel "War aims", som behandlade kapitalismens avskorter i Ryssland, förkommo.

DANMARK CONTRA TYSKANLAND

Från Amsterdam meddelades i söndags, att Danmark sånt en not till Tyskland, förelämnande att vissa villkor i de födrags, som ingåtos mellan de två länderna under perioden från 1860 till 1870 skola verkställas. Det påpekas, att artikel VI i fördraget av 1864, som avträdde härtilhöriga Schleswig-Holstein och Lauenburg till Proussen, föreskrev en folkomröstning i Schleswig att avgöra, huruvida invånarna föredroga förbindelse med Tyskland eller Danmark. Denna förskrift har aldrig uppfyllts.